

Premis de la Crítica de l'AELC 2011

Premis de la Crítica de l'AELC 2011

Aquest quaranta-tresè Quadern Divulgatiu de l'AELC
està patrocinat per

© dels autors
Primera edició: setembre de 2011
Dipòsit legal: B-32.529-2011
ISSN: 1885-2734
Edita: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana
Canuda, 6, 5è (Ateneu Barcelonès) 08002 Barcelona
E-mail aelc@escriptors.cat <http://www.escriptors.cat>
Realització: Insòlit, Barcelona
Impressió: La Impremta Ecològica, Barcelona

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra
només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei.
Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu
fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

Sumari

11

Presentació
Magí Sunyer

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE NARRATIVA

Maletes perdudes. Jordi Puntí

17

La millor prosa del moment
Vicenç Pagès Jordà

20

El fabuloso destino de Gabriel Delacruz
Julià Guillamon

24

Les veus del ventríloc
Lluís Muntada

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE POESIA

Teranyines. Anna Montero

29

El valor del dolor
Francesc Calafat

31

Miralls sense teranyines
Anna Ballbona

33

A contratemps
Enric Sòria

PREMI JOSEP MARIA LLOMPART DE POESIA «CAVALL VERD»

Han vingut uns amics. Antoni Marí

37

Digamos metafísica
Xavier Antich

41

Viatge interior
Manuel Castaño

44

Meditacions en una convalescència
Pere Antoni Pons

PREMI RAFAEL JAUME DE TRADUCCIÓ POÈTICA «CAVALL VERD»

Udols d'un llop de paper. Josep Antoni Ysern

49

Després d'Auschwitz
Enric Sòria

52

Poesia de Tadeusz Rózewicz
Enric Balaguer

54

Udols d'un llop de paper, Rózewicz - Ysern
Emili Morant Llorca

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS DE NARRATIVA

(ex-aequo)

Les ratlles de la vida. Raquel Ricart

59

Les ratlles de la vida
Enric Senabre

60

Quan les històries esculpeixen les persones
Francesc Calafat

63

Una ratlla en la nostra literatura
Martí Domínguez

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS DE NARRATIVA

(ex-aequo)

***La penombra de la coloma.* Andreu Sevilla**

69

La penombra de la coloma

Xavier Aliaga

71

Un grapat de novel·les

Francesc Calafat

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS DE POESIA

***Abisme i ocell.* Ramon Guillem**

75

Final de trajecte

Enric Falguera

79

Abisme i ocell

Vicenç Llorca

82

Veus? Tots aquests ja estan morts

Josep Lluís Roig

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS D'ASSAIG

En el curs del temps.

Un itinerari a través de vuit-cents anys de literatura catalana.

Enric Sòria

87

Enric Sòria mostra la riquesa de la literatura catalana
amb el recull *En el curs del temps*

Lluís Bonada

90

Escriure i llegir: la vida amunt

Roger Costa-Pau

92

Literatura sobre literatura, a favor de la memòria humana

Bartomeu Fiol

Presentació

Magí Sunyer

Una literatura madura i completa ha de disposar d'una crítica solvent i prestigiosa. Tant perquè els lectors s'orientin entre els títols nous i els recuperats com perquè els escriptors se situïn en el context cultural i rebin les recomanacions, els elogis i les reconvençions que necessiten. Les possibilitats de professionalització del crític i la difusió dels articles condicionen de manera molt important la qualitat i el predicament de la professió, i els problemes de la cultura catalana per proveir-se d'un cos professionalitzat, ben pagat i prestigiat de crítics resulten evidents, però, malgrat aquestes dificultats, en les no molt nombroses plataformes que acullen de manera regular articles que s'ocupen de literatura catalana, uns crítics, amb un grau o altre de dedicació, compleixen aquesta funció dintre d'uns paràmetres, podríem dir, tradicionals. Però és precisament aquest camp un dels que s'ha vist més afectat per la revolució que va suposar l'entrada en escena d'internet, un espai que pot resultar perillós i induir a la confusió en una activitat que té com a funció principal aclarir i orientar però que, alhora, ofereix unes possibilitats enormes que

contínuament són explorades i que, a més, compta amb un nombre creixent de lectors. Aquest quadern de crítica n'és un exemple: més que en els anteriors, al costat dels articles apareguts en mitjans escrits, n'hi figuren altres que s'allotgen a la xarxa, i el rigor dels blogaires certifica la seriositat de les crítiques, sense que calgui fer distincions respecte de les publicades en paper.

En aquest volum, que s'afegeix a una sèrie anual, l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana reproduceix articles apareguts sobre els llibres guardonats en els premis de la crítica per a llibres publicats durant l'any 2010 dels quals l'AELC és organitzadora –els Cavall Verd de poesia i de traducció poètica i els premis de la crítica dels escriptors valencians, en les modalitats de narrativa, poesia i assaig– o col·laboradora –els premis de la crítica catalana de narrativa i de poesia. Vint-i-tres textos, apareguts en mitjans escrits dels Països Catalans o en blogs, sobre llibres de Jordi Puntí, Anna Montero, Antoni Marí, Josep Antoni Isern –com a traductor–, Raquel Ricart, Andreu Sevilla, Ramon Guillem i Enric Sòria. El Quadern vol perpetuar una mica més un material que acostuma a estar tocat per la fugacitat de la premsa –potser menys el virtual que l'escrit, curiosament– i, en conseqüència, reforçar l'impacte dels premis i de l'obra dels premiats, però també, per la primera raó al·ludida, es constitueix en altaveu de la feina dels crítics, no tan sols dels que han format part dels jurats que han concedit els premis sinó també dels protagonistes del Quadern: Vicenç Pagès, Julià Guillamon, Lluís Muntada, Francesc Calafat, Anna Ballbona, Enric Sòria, Xavier Antich, Manuel Castaño, Pere Antoni Pons, Enric Balaguer, Emili Morant, Enric Senabre, Martí Domínguez, Xavier Aliaga, Enric Falguera, Vicenç Llorca, Josep Lluís Roig, Lluís Bonada, Roger Costa-Pau i Bartomeu Fiol.

S'ha convertit ja en costum en aquestes introduccions destacar la funció de l'AELC com a entitat d'uns Països Catalans que les males pràctiques polítiques tendeixen a regionalitzar perillosament amb la restricció de la circulació dels llibres de cada territori al seu interior i poca cosa més, i convé recordar que la natura mateixa dels premis i de les crítiques aplegades en quaderns d'aquesta mena vol contribuir a trencar aquest mal hàbit malintencionat. Ja que s'ha apuntat l'augment d'articles d'ubicació virtual en el Quadern d'enguany, potser no és per demés de subratllar que la xarxa, que no té fronteres –si no és que en alguns indrets es reproduïx restriccions totalitàries de recepció, tal com s'esdevé ara amb la televisió–, també resulta eficaç per aquesta banda. I que aquests quaderns els podeu trobar a la xarxa.

Que aquest Quadern, com els anteriors, resulti eficaç i serveixi per felicitar els guanyadors dels premis i per enaltir la difícil tasca del crític.

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE NARRATIVA

Maletes perdudes

(Empúries)

Jordi Puntí

La millor prosa del moment

(*El Periódico*, 17 de febrer de 2010)

Vicenç Pagès Jordà

Jordi Puntí (Manlleu, 1967) és autor dels reculls *Pell d'armadillo* (1998) i *Animals tristos* (2002), formats per contes minuciosos que es llegeixen sense dificultats i que han rebut crítiques elogioses, han estat traduïts i han estat duts a la gran pantalla. Feia anys, doncs, que s'esperava el pas d'aquest autor a la novel·la, sobretot perquè havia transcendit que n'estava escrivint una d'ambiciosa, que finalment ha vist la llum. L'espera ha valgut la pena perquè *Maletes perdudes* és una combinació harmoniosa d'imaginació, estructura i llengua. La història del camioner que té quatre fills repartits per Europa inclou uns aspectes rocambolescos i una intervenció de l'atzar que només un arquitecte atent als menors detalls, i armat amb una llengua plena de naturalitat, podia fer convincents.

Els escenaris. Del Maig del 68 al Londres de l'avortament, del Boccaccio a l'aeroport del Prat, de la Casa de la Caritat al passeig de la Bonanova, el lector es deixa portar en un viatge a través del temps i de l'espai com en les millors novel·les clàssiques –només que aquesta és alhora una novel·la familiar, introspectiva i d'aventures.

Amb un control ferri de l'engranatge narratiu, Puntí canvia de narrador, avança i retrocedeix en el temps, anticipa o oculta dades, organitza seqüències, dissemina pistes falses i planifica el-ipsis per a major gaudi d'un lector que es deixa dur pel joc dilatori, ja que de seguida accepta que si el camí és prou atractiu, no hi ha pressa per arribar al final. I Puntí ha preparat un camí ple de caps de sorpreses, d'amistats i de famílies que s'obren com un acordió. Amb un joc de miralls a l'estil de *Citizen Kane*, revivim la biografia del protagonista, una barreja entre Bartleby i Wakefield, seductor passiu, pare involuntari i solitari de vocació.

L'únic defecte que he trobat a *Maletes perdudes* és el mateix que trobo a la narrativa de Pere Calders: un excés de bonhomia indolent. Tret d'uns personatges unidimensionalment malvats, la resta són tan tendres, comunicatius i ben intencionats que la trama ha d'avançar a còpia d'accidents (de trànsit, d'aviació). En una època en què ficció i perversió tendeixen a confondre's, en què les novel·les són poblades per tota mena de crims abominables, Jordi Puntí aposta per una «línia clara» personalíssima, sense problemes laborals, ni convivencials, ni sexuals, ni mentals. Fins i tot la prostitució, el suïcidi, el robatori o els embarrassos no desitjats revelen facetes simpàtiques. És la seva opció i, llunyana o pròxima, aconsegueix que sigui versemblant.

«Aquestes pàgines no hostatjaran gestes ni epopeies grandiloqüents», llegim al cinquè capítol de la novel·la. En compensació, ens deixa un seguit d'escenes memorables: la descripció detallada d'una casa de dispeses barcelonina dels anys cinquanta, la imatge congelada d'un nen que surt al carrer i xuta la bola del món amb fúria simbòlica, el moment en què una senyora surt de recules de l'armari

del veí. Entre el moviment perpetu dels transports de mudances i el gest petrificat dels animals dissecats que presideixen la casa on viuen els transportistes, Jordi Puntí ens ha regalat uns centenars de pàgines amb la millor prosa del moment.

El fabuloso destino de Gabriel Delacruz

(*La Vanguardia. Culturals*, 24 de febrer de 2010)

Julia Guillamon

Jordi Puntí (Manlleu, 1967) es, de los autores de su edad, el que mejor lleva la vida de escritor. Ha publicado tres libros en doce años, recibidos con gran expectación. En seguida ha conectado con el público y ha encarrilado una trayectoria en castellano. Ha viajado y pasado temporadas largas en el extranjero. Ha sido editor. Se ha dedicado al periodismo, sin dejarse absorber por el día a día de la profesión. Y ha pasado ocho años escribiendo la novela *Maletes perdudes*, un ambicioso relato sobre el azar y el destino, construido a partir de una historia muy original. Cuatro hermanos –Cristof, Cristophe, Christopher y Cristòfol– se conjuran para encontrar el rastro de su padre: Gabriel Delacruz Expósito, que desde la mitad de la década de los sesenta y en los primeros setenta trabajaba en una empresa de mudanzas internacionales. Fruto de estos viajes, los cuatro hijos, de distintas madres. Se citan en el último domicilio conocido de Gabriel y salen en su busca. ¿Qué ha sido de él (hace más de treinta años que no le ven)? ¿Por qué desapareció de pronto? ¿Cuál es la razón de su extraño comportamiento? Afirman los *Cristòfols*, en la

parte final de la novela, que sufren el síndrome del Pacífico Sur (el opuesto del síndrome de Estocolmo): devoción a la persona que los abandonó. Gracias al amor incondicional que sienten por la figura paterna, se conocen (que no se conocían), ponen en común sus recuerdos y, en el momento decisivo, intervienen para cambiar el curso de la historia.

Puntí es un muy hábil componiendo ambientes, atando tramas, buscando expresiones que dejan clavado un gesto, una situación o un estado de ánimo. Muy pronto el lector se da cuenta de que no debe exigirle a la narración una estricta coherencia realista: nos movemos en un mundo idealizado, un mundo de imágenes que forman parte de nuestra memoria literaria o visual. Por ejemplo, cuando se relata la infancia de Gabriel en la Casa de Caritat (la madre lo abandonó en un portal, en el Mercat del Born), parece sacada de una novela de Dickens, vista en el teatro, en el cine o en un musical. Cuando el camión empieza a rodar por Europa, toma un aire fantasioso. Asistimos a una recreación de los ambientes izquierdistas de Frankfurt, de la psicodelia británica y del Mayo del 68, en episodios escritos desde la distancia, con ironía.

Son los cuentos de hadas que los de la generación de Puntí han oído una y otra vez desde pequeños. Y como tal se retratan en *Maletes perdudes*. El trío de protagonistas que comparten la cabina del Pegaso tienen entidad más allá de su caracterización como personajes de *Pulgarcito* o *Tío Vivo*. Gabriel y Bundó provienen los dos de la Casa de Caritat y son almas gemelas: desarraigados puros. Bundó busca el amor con una chica que conoce en un prostíbulo, mientras que Gabriel, seductor pasivo, se deja llevar por los vientos de la historia europea que, en la época de sus viajes, soplan libertad sexual y poco rigor anticonceptivo.

El tercero, Petrolí, es también entrañable: se dedica a buscar las casas de españoles en Europa, para sentirse acompañado (ninguno de los tres habla lenguas) y ligar.

La relación entre los transportistas, los vaivenes en busca de la estabilidad emocional de Bundó, mantienen el interés más allá de los enredos y bifurcaciones de la trama. En la segunda parte, Puntí abandona el tono de comedia psicoanalítica, y despliega de manera costumbrista la historia del nacimiento del cuarto y último hijo, el Cristòfol catalán. Lo hace mediante una elipsis larguísima, con un registro de esperpento, llevando hasta el límite el juego de identidades y casualidades, en una especie de literatura champán que embriaga sobre todo a su autor. Puntí se gusta. Si en la primera parte la historia está contada con un aire ingenuo a lo *Amélie*, en la segunda es el estilo de los hermanos Fesser más bufonescos y tragicómicos. Da la sensación que el deseo de escribir una novela contundente, una novela larga, le jugará una mala pasada. Pero en seguida se saca de la manga una serie de paseos fantasmales por Barcelona (Via Favència, Turó de la Peira) que devuelven la gravedad al relato (están muy bien, como, en la primera parte, la descripción del entorno desfibrado de la calle Nàpols donde vive el padre).

Al final la acción pasa al presente y se resuelve de un modo inesperado en la forma y previsible en el fondo: hemos asistido a una fábula sobre el sentimiento de orfandad, la extranjería, la soledad del vivir contemporáneo. Todas las cuitas de los cuatro *Cristòfols* (y la bondad de las madres, que se mantienen al margen: en el mundo real se sacarían los ojos) va dirigida a dar a la historia un final feliz, en el que todo el mundo acepta la manera de ser de Gabriel, se restablecen (ni que sea provisionalmente) los vínculos y se encajan las piezas del mundo antiheroico.

Uno de los motivos recurrentes del relato son los objetos perdidos. De cada uno de sus viajes, Gabriel, Bundó y Petrolí sustraen un bulto, anotan su contenido y se lo reparten, en un ritual que les sirve para intentar borrar su condición de desposeídos. Rita, la madre catalana, trabaja en la oficina de equipajes extraviados del aeropuerto del Prat. Gracias a un ritual similar (junto a tres empleados de la limpieza de la terminal se reparten objetos de las maletas no reclamadas) se produce el último encuentro fértil de Gabriel. Estos objetos (a los que se añade la cabina destrozada del Pegaso que Cristof encuentra en un cementerio de camiones a las afueras de Kassel) son talismanes que concentran la vida emocional de los protagonistas, maletas sin amo.

Les veus del ventríloc

(*El País*, 4 de març de 2010)

Lluís Muntada

Amb els aplecs de relats *Pell d'armadillo* (1998) i *Animals tristos* (2002) Jordi Puntí (Manlleu, 1967) assentava una prosa caracteritzada per la nitidesa i per la capacitat de subratllar les fractures de la quotidianitat. A través d'una elaborada economia formal aquells dos llibres materialitzaven un efecte de diorama, en què el lector, empès pels moviments més subtils de les proverbials inèrcies domèstiques, a poc a poc descobria que estava en el cor d'alguns dels bucles capitals de l'existència humana: la soledat, el desnivell entre expectatives i realitat prosaica, o el reconeixement serè de la impossibilitat de transformar res.

En un arc de renovació expressiva tensat primordialment per Pere Guixà, Francesc Serés i el mateix Puntí, apareix ara *Maletes perdudes* (en castellà, *Maletas perdidas*, a Salamandra), la primera novel·la d'aquest autor, una obra extensa i intensa, pausada i frenètica, ampliació apoteòsica i refinament sobri dels atributs narratius ja apuntats en aquells dos llibres de contes.

Imaginem un John Cheever sense l'àcid del sarcasme, un hàlit de la gradual conquesta dels espais buits i del no-res

que Pierre Michon assaja a *Vidas minúsculas*, una ombra de la vivisecció freda i impersonal que Georges Perec exposa a *Les choses...* imaginem totes aquestes referències i entendrem part dels elements que alenen aquesta monumental novel·la-riu, que amb una estructura compositiva molt ben travada permet que la majoria de capítols tinguin autonomia narrativa sense que per això vegin compromesa la seva funcionalitat orgànica a l'hora de teixir la trama general de l'obra.

Des de l'inici de la novel·la es fa explícit un exercici de prestidigitació amb tocs de dramaturgia novel·lesca: quatre germans (Christof, Christophe, Christopher i Cristòfol) fills de mares diferents –nascuts a Frankfurt, París, Londres i Barcelona respectivament–, busquen el seu pare, Gabriel Delacruz Expósito, a qui no veuen des de fa tres dècades i a qui la policia dóna per oficialment desaparegut. Amb un trànsit narratiu associable al joc de les nines russes, els quatre germans es coneixen al pis barceloní del pare, on han estat citats.

En una articulació de veus que deriva cap a un barroc molt àgil, amb constants canvis de perspectiva, cadascun dels germans presenta la seva singladura particular, i tot sota la poderosa influència d'un pare erràtic, que amb prou feines va estar al seu costat quan ells eren infants. A partir d'aquí, per mitjà d'una estructura d'al·luvió que permet encaixar els esdeveniments fins a adoptar un viratge detectivesc a la segona part de la novel·la, els quatre cristòfols intensifiquen un atzar lògic i, per reconstruir els avatars d'un pare agegantat pel seu escapisme, presenten les seves vides en una cadena d'accidents raonables. Gabriel, treballador de la companyia de mudances internacionals La ibèrica, va recórrer –al costat dels seus entranyables amics Bundó i Petroli– la lluminosa Europa en plena nit franquista.

Amb un zel extrem per no caure en l'afectació ni robar emocions al lector, la novel·la narra la soledat, l'orfenesa, la plenitud vital i una alegria contrastada pel desarrelament que pateixen una galeria d'immigrants espanyols arreu d'Europa que fan pensar en el volum moral de la magnífica sèrie titulada *Els castellans*, que aquest escriptor va publicar no fa pas gaire a la revista *L'Avenç*.

En un incessant joc de mans narratiu que alterna simulacions, confusions, simetries, canvis de nom, imatges reduplicades en el mirall, ties imaginàries, ventriloquia i orientació coral, els personatges es multipliquen des del seu mateix interior i, a través de la riquesa equívoca d'unes veus deliberadament ambigües, es construeix el fantasma precís de Gabriel, admirable barreja d'alleujament còmic, tragèdia, i metàfora especular del ciutadà mig de la postguerra.

En una prodigiosa catenària narrativa, les imatges es textualitzen i la novel·la s'aploma en objectes que tenen la propietat de capturar l'essència de la vida: un vell Pegaso, una carta amb el rei de cors, un colibrí dissecat, una maleta de cartró, una perruca, o un quadern de furts cobert per la neu.

Retrat sociològic del franquisme, equilibri entre dolor i felicitat, màgia natural nascuda del malabarisme tècnic, recerca dels orígens, control i passió, enaltiment de la condició del lector, llibre de riquesa polièdrica, *Maletes perdudes* funda una mitologia, una saga de la nostra memòria esvaïda, un perdurable catàleg literari d'éssers i estars, de fugides i captures, d'ambigüitats i certes conquestes des d'una literatura insubornable.

Teranyines

(Edicions 62)

Anna Montero

El valor del dolor

(*El País, Quadern*, 2 de desembre de 2010)

Francesc Calafat

De la poesia d'Anna Montero, els lectors sovint en destaquen la sensibilitat, la reticència, un to tènue i un repertori d'imatges que ofereixen una mina de reverberacions. Encara que ho fem, no podem oblidar que sota la seda del vers corre la tensió continguda. La poeta valenciana s'obri en *Teranyines* als ecos del drama i enllaça amb les preocupacions de la nissaga dels «lúcids i desolats», que en diria Joan Fuster. El llibre es llança a l'arena de les veritats crues i nues. Explora en carn viva les ferides obertes de l'existència i del pas del temps: «cada dia dins teu mor / el déu que habitava cada cosa, / el déu que podies haver estat», «cada nit per tu, s'apaga un astre al cel que cap déu / no t'ajuda a suportar».

La por, el buit, la mort, la monstruositat, la fragilitat de la vida conviuen amb nosaltres i com més va més companys assidus esdevenen. L'emoció tensa dels poemes, els mira cara a cara, defuig els consols falsos, ja que és temptador d'alçar «muralls de por / contra la por». Serà dolorós ser-ne conscient, però aquesta actitud esdevé tot un valor, perquè no permet que la desesperació i el negre

esdevinguen virus destructors; ajuda a aprofundir i gaudir tot el que ens puguen oferir els dies, fins i tot la bellesa de la monstrositat, per a copsar la vida que acompanya la destrucció. És l'única via per a comprendre plenament la vida i els seus significats. Els poemes sobre la por, la pèrdua, els límits del dolor són esborronadors, i trobarem en el dedicat al record del pare una idea atractiva: l'absència dels pròxims és diferent a la dels altres; els duem incorporats.

Tocar els grans temes, inserir-se en la pell de les paraules fonamentals, sense caure en la gestualitat histriònica o en la impostura. I sembla que Anna Montero ha cuït el seu llenguatge fins a trobar-lo. En les coloracions tràgiques dialoga amb mites trasbalsadors, com ara Antígona, Medea, Clitemnestra o Eurídice, o amb les fotografies impactants de la monstrositat de Diana Arbus. En general, poua motius concrets més pròxims, mínimament esbossats, i aposta bastant per una respiració més àmplia del vers, del poema i de la paraula despullada, sense abandonar la sensibilitat aguda per les imatges, per a bastir una veu reflexiva.

La força dels llibres escrits amb voluntat d'arrapar trosos de vida rau en el fet que els poemes són càpsules farcides de ressonàncies. Volem dir que *Teranyines* és molt més de les coses dites: hi tenen pes l'ansia vital, l'amor, la convivència en la maduresa, el reclam del suport de l'altre i de la seua mirada. És un llibre colpidor per la solidesa del vers, la factura diversa i clavada dels poemes, i sobretot per la seua amplitud en la davallada al fons per a «escrutar la flama que crema i vetlla» que és l'únic «camí cap a la llum».

Miralls sense teranyines

(*Avui. Cultura*, 9 de desembre de 2010)

Anna Ballbona

Només amb els dos últims poemes de *Teranyines*, el setè poemari d'Anna Montero (València, 1954), ja val la pena atansar-s'hi. Aquests dos darrers poemes pertanyen a la tercera part del llibre, que obre un solc nou dins la seva trajectòria. Són dos poemes torrencials, de tarannà narratiu, on queda reflectit un cert sistema de miralls justament trabucats que Montero posiciona a la perfecció aquí i en altres moments del llibre. Per exemple «morts meus, mortes meues, / que esperàveu des del fons del temps, / deixeu-me dir-vos que així ha passat la vida» o «poguérem sempre ploure'ns l'un a l'altre / la terra atònita de la pell». Montero és una militant de la minúscula, una de les seves marques.

Maria Josep Escrivà va dir, a propòsit de *Serenitat dels cercles* (llibre anterior a l'anterior d'aquest) que «la poesia de Montero no reflecteix mai l'acció desfermada del temporal». Això és compleix a grans trets en la primera i segona part de *Teranyines*, però en canvi s'esbotza a la tercera, on la tensió creix i la força dels reflexos dels miralls resulta d'una gran potència. Hi ha altres marques de la casa

Montero, que ha fet també feina de traductora, que són especialment visibles en la segona part, la central: una gran depuració formal, la tendència a estilitzar el vers i una simbologia que tot ho amara, amb fortes ràfegues de lirisme delicat. Dominen tot el llibre la reflexió al voltant de l'existència humana i els estralls del pas del temps, i en aquesta segona part, sobretot, la mort, que pren cos amb la mort de la mare, i que agafa de la mà el record, els lligams, el que en queda després. «Gota a gota, / la meua veu enverina els seus dies» són els versos punyents del poema que obre aquesta segona part, en què l'autora fa aflorar aquests miralls trabucats, una mena d'efectius regats sobre ella mateixa.

A partir de gestos quotidians, que s'alcen com a imatges isolades, Anna Montero fa córrer sentiments: desig, intimitat. A estones, l'aposta simbòlica, el joc de miralls, queda a mig camí o s'enteranyina per una excessiva delectació en el lirisme («que va assaborir la seda tendra del desig» o «suspesa amb ales transparents / que cremen lentíssimes / al foc del teu esguard»). A la primera part se serveix de personatges clàssics per començar a esprémer els grans temes que senyoregen el llibre, que pren el títol d'un poema tan lúcid com estremidor: «i sabem que no hi ha més / que aquestes fines teranyines / que ens uneixen l'un i l'altre / i al buit».

A contratemps

(*El País. Quadern*, 17 de març de 2011)

Enric Sòria

Alguns lectors de lírica sostenen que la part més valuosa de l'obra dels poetes és la que escriuen de joves, quan tenen l'ímpetu i la gosadia d'establir amb veu pròpia les regles del seu joc, perquè després no fan més que reiterar –potser amb més destresa, però sense foc– les consecucions dels primers anys. Aquesta regla –matisen de seguida– tindria una òbvia excepció: quan el poeta ha arribat a la maduresa amb prou honestedat amb ell mateix, s'obri un període en què la seua obra pot guanyar altres virtuts: experiència, serenitat, despullament, fermesa. La memòria, com deia Estellés, és un trist animal, i, quan l'alè de la mort ha deixat de ser un símil exclusivament literari, el fet de saber que ens hem quedat amb més records que vísceres pot fer que sorgesquen versos autènticament trasbalsadors. Al cap i a la fi, que la vida és un joc que va de veres, només ho pot entendre íntimament qui s'adona que comença a perdre la partida.

Com tots els tòpics, aquest no acaba d'ajustar-se als fets. La majoria dels poetes no són innovadors i poderosos únicament en la joventut (si és que ho són mai), ni tots

saben trobar un to més greu quan el besllum del final s'albira en l'horitzó dels anys. No acaba d'ajustar-s'hi, però tampoc és del tot fals. En la trajectòria d'alguns poetes, el reconeixement de l'enemic contra el qual tota la poesia s'insurgeix «el silenci sense límits ni forma de la mort» fa més intens el fulgor d'aquest gran sí a la vida que és el poema.

L'exploració dels cercles del temps, que madura i asseca, és una de les constants de la poesia d'Anna Montero, com la serenitat del to al·lusiú, que esbossa amb precisió d'estampa japonesa el seu teatre d'ombres suggestives, però diria que en el seu últim llibre, *Teranyines*, s'amera d'una barreja d'expectativa i desolació més intensa que mai. Misteri i soledat són dos dels termes que més es repeteixen en aquest llibre. Nietzsche sostenia que també hi ha solitari en parella. La poesia de *Teranyines* és la d'una soledat a dos, com un recorregut que es comparteix, també en el silenci i l'espera, circuits pel misteri que habita al fons de tot. Quan només la fràgil teranyina de l'amor sosté els murs que proven d'emparar-nos de l'oceà del temps; quan entenem que els precés no són atesos, que els morts estimats només viuen dins nostre i que saber-se part d'un cicle interminable no consola. Molt en el fons, com les plaques tectòniques del poema, la calma d'aquests versos condensa una elegia opaca i pertorbadora en el més punyent dels llibres que fins ara ha escrit Anna Montero. [...]

PREMI JOSEP MARIA LLOMPART DE POESIA

«CAVALL VERD»

Han vingut uns amics

(Tusquets)

Antoni Marí

Digamos metafísica

(*La Vanguardia. Culturals*, 17 de març de 2010)

Xavier Antich

Los últimos versos publicados por Antoni Marí databan de 1998, cuando apareció *El desert*. Le habían precedido *El preludi* (1979) y *Un viatge d'hivern* (1989), cumpliendo el rito nunca anunciado de un poemario por década. No porque su autor sea lento, sino porque la palabra poética necesita de una maduración que no entiende de urgencias. Gil de Biedma sólo escribía un par de poemas al año. Consciente de que la trilogía había acabado por constituir un ciclo poético y vital, Marí los recopiló en *Triptic des Jondal* (2003). Aquella vía interior de un *itinerarium mentis* ya estaba cerrada: «Tènue, la llum s'apaga, definitiva». Y, sin embargo, la pregunta por el retorno ya estaba ahí: «Quin jorn serà aquell de la tornada, / l' instant resolt del reconeixement, / aquell pel qual es muda el pensament / per la clara presència de l'albada?» Fuera lo que fuera lo que viniera después, a través del poema, sería otra cosa: más que una continuación, la exploración de nuevos territorios, el cincelado de una nueva lengua. Doce años después de *El desert* aparecen los versos de *Han vingut uns amics*. Y no es un

libro más, sino un libro otro. Intenso y deslumbrante, como los que lo precedieron.

Huelga decir que el poeta Marí es inseparable del narrador, del filósofo y del ensayista. Autor de una obra insólita en las letras catalanas por el alcance de sus territorios y su ambición y coherencia, Marí hace décadas que teoriza una personalísima poética. Ya en 1988, en *Camí de l'alba (La voluntat expressiva)*, escribió: «El poema sorgeix en un enfonsament del jo. En el naufragi d'aquell llenguatge que constitueix l'afirmació del jo i de la seva diferència.» Y: «Sóc, si sóc, el meu cant, la paraula que dic, la paraula que em diu, que fa renéixer en mi el que de mi desconec.» La palabra y la vida: el poema que surge de la propia experiencia y la vida que se dice y se conoce a través del verso: «L'acte d'expressar la intimitat és, doncs, una exploració de la pròpia intimitat, de les pròpies emocions, sensacions i percepcions» (*La vida dels sentits*, 2004).

Pero no hay fórmulas y, cuando se da con la forma, es la exigencia del decir la que halla su modo de cristalización. El tríptico de Marí era fragmentario, concentrado y denso: cada poema, y cada poemario, destilaba su propia atmósfera, su reconstrucción particular de la experiencia. Con su último libro, sigue indagando el lugar de la poesía, hoy, cuando podría parecer más prescindible que nunca: no se ahorra ni la tentación de abandonar el espacio poético («Hauria de començar per estalviar-me la poesia»), aunque pueda más la certeza que siempre han tenido sus versos: «Adequar la poesia a la nova manera de viure / i ajustar la vida a la vida de la poesia.»

El libro posee un aire de transición indefinida: «El que és passat no hi és / i encara no ha arribat el dia que vindrà.» Pero cada mundo tiene su lenguaje, como el olvido sus símbolos, dice Marí, y es preciso dar con ellos. El poeta

está en la cama, enfermo, desde hace tiempo, alejado de todo, postrado por un inevitable reposo tras la reconstrucción de la columna vertebral. Las prescripciones médicas son tajantes: estarse quieto, no moverse, no leer, no pensar. Todo eso duele, pero la experiencia busca las palabras para poder decirse, entender las cosas, explicar su significado. De ahí el largo poema que fluye, sin interrumpirse, a pesar de la organización en diecisiete momentos, al modo de *scherzi*, en los que uno lleva a otro, como una conversación, consigo mismo y con los otros. Un poco como aquel «Háblame como la lluvia y déjame escuchar...», de Tennessee Williams.

«Han venido unos amigos», primer verso y último, además del título del libro. Las visitas, «que fan que m'oblidi de mi» y que aquí son mucho más que esa obra de misericordia de *El vas de plata*: sobre todo, la destilación de una soledad compartida. Hace tiempo que Marí había descubierto que «en l'escriptura, com succeeix també amb la parla, hi ha una clara sortida del jo cap al nosaltres». O: «Potser l'escriure és romandre en la soledat en què un està a la recerca del que hi ha del jo en el nosaltres.» Pero aquí los otros que llegan y visitan al poeta, enfermo, son mucho más que un acto de cortesía: son lo esencial de la experiencia. Hay que recurrir a Lévinas: «Sólo un ser que haya alcanzado la exasperación de su soledad mediante el sufrimiento y la relación con la muerte puede situarse en el terreno en el que es posible la relación con el otro.» Y ahí está el poeta, hablando, en el poema, de sí y de los otros a los otros: desde el yo roto, enfermo, en el momento de cambiar de piel, como cambia, también, el poema, y con él la poética. El último libro de Marí está atravesado por una música, «la solitud que mai no m'acompanya»: el yo vuelto hacia su propio dolor atento a las voces que le vienen

de fuera y que, más que compañía, tienen el carácter de una auténtica «venida». Bien-venida, hospitalidad, revelación.

Y el poema regresa al escenario infantil, en el dormitorio de los padres, a primera hora de la mañana («torno a ser el nen agafat al coll del seu pare, / en una nit de trons i llamps») o a la casa de Petrarca. Hablando del yo para los otros, en los otros. Experiencia de la vulnerabilidad radical como fundamento de la amistad. En su última visita a Barcelona Steiner confesó: «Nos hace falta con urgencia una antropología política y social del corazón. Quizás la función de la existencia después de las atrocidades de nuestro tiempo sea mostrar que podemos vivir como huéspedes los unos de los otros. Huéspedes de la vida.» Ahí encontramos al último Marí: «Sí que és cert que la poesia, com la música, / pot oferir una dimensió nova, diguem-ne metafísica, del que és passar pel món.» Es difícil pedirle más al poema, pues eso, en cierto sentido, lo es todo.

Viatge interior

(*El País*, 15 de juliol de 2010)

Manuel Castaño

«Dolça i clara i sense vent ens ve la nit» és el primer vers d'*El Preludi*, llibre amb què el 1979 va debutar Antoni Marí com a poeta. En canvi, el que ara ens ocupa comença dient: «Han vingut uns amics, aquest matí, a veure'm». El contrast entre aquests dos tons tan diferents és el primer interrogant que se'ns planteja. De seguida es veu que la dimensió poètica ha patit un retrocés, i que el llenguatge, abans carregat d'imatges i ric de ressonàncies, es redueix ara a fer una tasca gairebé merament informativa. Tant és així que ens veiem obligats a llegir *Han vingut uns amics* no en clau poètica sinó com una narració breu en què les línies, si alguna vegada es poden fer passar per versos, és ben bé per casualitat.

Escrita en primera persona, el protagonista es troba enmig d'una llarga convalescència, obligat al repòs en la casa pairal. Es manté en contacte amb amics, que pugen a veure'l o li escriuen, i li expliquen les novetats. «Des sóc aquí, desconec el món, però conec les representacions que altres n'han fet, del món.»

La formació filosòfica de Marí li permet fàcilment treure partit d'aquest aïllament elevant-lo a emblema d'una reflexió sobre l'existència. L'anècdota quotidiana queda aviat en segon pla, com una acotació a partir de la qual desplegar un viatge interior. Quan, donada la limitació física i l'allunyament del tràfec mundà, «tot esdevé pensament per a mi», la consciència és més inquisitiva, els records tornen més vívids, les preguntes es fan més angoixants i la pròpia identitat més present. Llavors hom s'adona de la pertinència de la sentència d'Eliot: «el gènere humà no pot suportar massa realitat».

La visita d'un amic poeta, que celebra entusiasta en els seus versos l'ordre del món, el porta a reflexionar sobre la funció i l'abast de la creació poètica. Davant la creença en la pregona unitat entre la paraula i les coses –o en la natura com un temple ple de símbols que el poeta desxifra, per dir-ho com Baudelaire–, el nostre protagonista reacciona afirmant que el sentit que donem als esdeveniments que conformen la nostra realitat és il·lusori; renuncia a aquesta «lluïta que mai no pot donar altra cosa que harmonia», i creu que «la poesia és un joc privat, que no fa mal a ningú, sinó al mateix poeta». Tot seguit evoca l'operació quirúrgica de la qual s'està recuperant, i les sensacions llavors experimentades, i també un amor perdut que ara reviu en la memòria amb una intensitat inesperada. La necessitat d'expressar amb paraules coses així, tan íntimament certes –ara que la reclusió li ha permès «entrar a la cambra de les passes perdudes»–, el porta a pensar com hauria de ser una poesia que en donés raó fidel més enllà de la retòrica heretada.

La seva recepta és abandonar les analogies gastades a l'hora de voler expressar l'inexpressable, i emprar el llenguatge de tothom i de cada dia, sense renunciar però a la

dimensió metafísica. I ara se'ns fa entenedor el peculiar estil prosaic adoptat; un estil reiteratiu, sense escatimar adjectius, que dóna voltes a una idea fins a exhaurir-la, i que simula el discurs oral, com si el més gran perill fos assemblar-se al que habitualment entenem per poesia. Per vies diferents, Marí sembla haver arribat a una conclusió semblant a la de Joan Margarit quan diu que «només és vàlida la poesia que s'entén» i que «sorgeix de la vida». Però Margarit no deixa de fer versos, mentre que Marí, tot i afirmar que «entendre un poema és com entendre un tema musical», resta en l'àmbit de la prosa. Això no és regatejar-li mèrits, només una característica.

Meditacions en una convalescència

(*Diari de Balears, L'Espira*, 26 de desembre de 2010)

Pere Antoni Pons

L'assagista i poeta Antoni Marí (Eivissa, 1944) ha publicat enguany el seu quart llibre de poesia. Es titula *Han vingut uns amics* i, tot i estar escrit en vers, és un text que hibrida diferents gèneres: la narració d'uns esdeveniments, el dietari íntim, la meditació filosòfica, l'evocació memorialística i, fins i tot, la reflexió metaliterària o l'exploració estètica feta amb aires professorals.

El més característic del llibre, tanmateix, és la seva naturalesa narrativa. Amb els quinze textos que formen el volum –unitari, coherent–, Marí s'ha proposat de contar una història. A grans trets, aquest n'és el resum. Un home –el subjecte poètic, ¿l'autor?– ha estat molt malalt i ha hagut de ser intervingut quirúrgicament. Per recuperar-se de les seqüeles de l'operació, passa la convalescència a la casa que havia estat dels seus pares i on ell havia viscut durant la infantesa. La casa està en un lloc «allunyat de tot i del tot fronterer», «obert, altiu i solitari», i els únics entreteniments de l'home són les visites d'uns pocs amics o bé les escasses cartes que li escriuen. L'única companyia que té són un gos anomenat Horaci i un gat anomenat

Escipió, i una monja carmelita que es diu Clara. Immers en el marasme propiciat per la convalescència, el poeta es deixa caure per un vertigen de records llunyans i reflexions ombrívols, que li causen una considerable inquietud metafísica, que només pot començar a curar o a resoldre escrivint poesia. Més concretament, el llibre que el lector té entre les mans.

En el fons, *Han vingut uns amics* és sobretot un obra de recapitulació, una obra feta amb la intenció de superar un impasse, de no deixar-se vèncer ni abatre per unes circumstàncies molt adverses: la malaltia present, la renúncia «als goigs de la vida i als plaers de la companyia», la consciència del passat perdut, el pressentiment d'una mort encara no imminent però cada vegada més inajornable... «Contemplo com el pas del temps desgasta el cos / i desarbora les ànimes.»

Amb aquests materials, Marí intenta confegir un llarg poema –tot i les divisions en cants o seccions, pot llegir-se d'una sola tirada: no hi ha interrupcions de sentit– que, a grans trets, funciona com una discursiva epifania post-operatòria, en què les boires de la malaltia s'afegeixen al defici del pas del temps, donant peu a una visió de les coses que, si bé mai no cau en el pur desconsol, sovint flirteja amb una melangia estructural, irreparable, sense cura possible. «Res no podem recuperar, ni mantenir, ni deturar; / per això no volem recordar i fingim. / L'oblit ens queda; l'única esperança / per arribar a ser el que fórem, / o el que podríem ser, / abans que l'ànima conegués el turment de la culpa, / la pesantor de la terra, la finitud de tot.»

Personalment, el desencant meditatiu que amara tot el poemari m'ha fet pensar en els *Quatre Quartets* de T. S. Eliot. De la mateixa manera, els viatges cap al passat que emprèn el subjecte poètic i les frondoses elucubracions metafísiques

en què s'embranca –sobretot els episodis en què evoca la pau dels seus pares i l'enterrament d'un cosí mort en plena adolescència–, m'han duit al cap aquella extraordinària i tristíssima pel·lícula d'Ingmar Bergman titulada *Maduixes salvatges*.

Amb tot, Marí mai no aconsegueix que el lector –almenys el lector que escriu aquestes línies– es deixi seduir, interpel·lar, incomodar o emocionar pel repte poètic que li proposa. *Han vingut uns amics* és, sí, un llibre laboriós i d'una ambició molt notable, ple de cites solapades i de picades d'ullet cultes –Rilke i Wittgenstein, per exemple–, ple també de conceptes elevats i de preguntes grandiloqüents, tòpicament filosòfiques: «¿Com fer entenedor el que no es pot entendre? (...) ¿Com podria fer que tot es mostrés en el seu no-res / i en el seu tot?» La poesia moderna ja hauria de tenir resoltes aquestes qüestions –mil vegades formulades–, o ja no se les hauria de plantejar. Per acabar-ho de rematar, l'escassa musicalitat o el ritme maldestre de molts passatges, així com la poca capacitat suggeridora de la majoria de les imatges, llasten un conjunt molt més fascinant i prometedor en la proposta que interessant, satisfactori i potent en la realització.

PREMI RAFAEL JAUME DE TRADUCCIÓ POÈTICA
«CAVALL VERD»

Udols d'un llop de paper

de Tadeusz Różewicz

(Edicions 96)

Josep Antoni Ysern

Després d'Auschwitz

(*El País, Quadern* [València], 16 de desembre de 2010)

Enric Sòria

Si la traducció de poesia al català no viu en els últims anys el seus moments millors, cal dir que hi ha excepcions notables a aquesta atonia. Així, gràcies als esforços d'un grapat reduït de traductors i d'editorials, podem llegir un grapat d'exemples representatius de l'obra dels millors poetes polonesos del segle XX. És una gran sort, perquè aquesta poesia compta entre les més trasbalsadores, i per tant més dignes de ser conegudes, que s'han escrit en els últims 60 anys. Tenim, entre altres, el que potser és el millor llibre de Zbigniew Herbert, *Informe des de la ciutat assetjada*, en la versió de G. Gryc, gràcies a la valenciana Denes; *Vista amb gra de sorra*, de Wislawa Szymborska, traduïda per Josep M. de Sagarra, i *Terra de foc* d'Adam Zagajewski, per Xavier Farré. El mateix Farré ha traduït una antologia extensa i memorable de Czeslow Milosz, *Travessant fronteres*, i el valencià Josep-Antoni Ysern ens ha oferit mostres d'Ewa Lipska i de Tadeusz Różewicz.

Els valencians han contribuït prou al coneixement de la literatura polonesa, en part gràcies al fet que alguns escriptors del nostre país han treballat com a lectors de

català en universitats poloneses, i han après bé un idioma que els parlants romànics solem trobar ausades enrevesat. És el cas de Guillem Calaforra, autor d'una excel·lent traducció de *La ment captiva* de Czeslaw Milosz i d'un recull de *Pensaments despenjats* de Stanislaw Jerzy Lec, i del ja esmentat Josep-Antoni Ysern. Aquest traductor, nascut a València el 1966, acaba de traure a la llum una àmplia antologia, *Udols d'un llop de paper*, de Tadeusz Różewicz, en Edicions 96. Ens hem de felicitar perquè una editorial modesta s'haja atrevit a publicar l'obra d'un poeta excepcional, però ací poc conegut, i que ho haja fet en un llibre molt ben presentat, en edició bilingüe, amb notes i un estudi curós i informatiu a càrrec del mateix traductor.

Quant a la traducció, he de dir que m'enuja una mica que Ysern opte per usar les formes verbals del català oriental, quan el lèxic que utilitza amb més naturalitat és el propi de l'occidental. Aquesta barreja produeix en algun moment una impressió d'artificiosa incongruència que més aviat destorba. Llevat d'això, que és una nimietat, Ysern encerta a reproduir la ràbia sardònica, la desolació i el dens desassossec que constitueixen el clima interior d'aquests versos i que els doten d'una intensitat laceradora. També en això, aquest és un gran llibre.

Sense la II Guerra Mundial, és possible que Różewicz haguera sigut un mordaç poeta satíric o un avantguardista sinuós, o les dues coses. La invasió de Polònia, i l'immens crim que se'n va seguir, sorollaren la seua trajectòria. Els alemanys van assassinar un germà seu i ell mateix va participar en la resistència. Entre els 18 i els 24 anys, Różewicz va conèixer de prop l'horror que ha obsedit el segle XX, i no en va eixir indemne. La imposició de la dictadura estalinista a Polònia va extirpar les últimes il·lusions ideològiques que hauria pogut covar.

La cèlebre pregunta d'Adorno, com es pot escriure poesia després d'Auschwitz, ha esdevingut un tòpic que ja només serveix perquè els partidaris de la nul·litat i el balbuceig tinguen un pretext docte on agafar-se, però si es planteja seriosament, continua sent una interrogació acuciant: com es pot escriure versos, o compondre partitures, o pensar filosofies, com es pot fer res d'autènticament humà, quan sabem que el mal més aberrant pot sorgir al cor mateix de la civilització? La resposta a aquesta pregunta no pot ser negativa, perquè llavors la cultura mateixa seria l'última víctima d'Auschwitz i el triomf de la barbàrie esdevindria absolut, però el mateix fet de formular-la situa la nostra idea d'humanitat davall d'una llum crua. Qüestions com aquesta travessen l'obra d'autors com Milosz o Różewicz. Són poetes que no toleren l'edulcoració ni el camuflatge. La poesia no pot ser un sucedani de la redempció ni un anestèsic; al contrari, el seu àmbit no és altre que la veritat. Per això, com la destal de Kafka, el poema ha de sacsejar l'ànim del lector: ha de commoure'l.

La poesia de Różewicz descreu de les metàfores tant com dels maquillatges. La seua sonoritat és seca, percucient, obsessiva, el sarcasme és ecumènic i la desesperança ignora els límits. La seua negativitat pot arribar a ser tan massissa que el mateix Milosz (que tampoc no se'n feia gaires il·lusions) va haver de mitigar-la alguna volta. Fins i tot descreu de les paraules que arrenghera, perquè «les pròpies paraules no serveixen ni per a expressar el significat d'unes altres paraules». Si Różewicz s'esforça a dir la veritat, és perquè sap que aquesta és indicible. Justament per això, els seus versos són certs i ens commouen. La poesia del nostre segle es podia escriure així.

Poesia de Tadeusz Różewicz

(blog *A tall d'invocació*, 22 de desembre de 2010)

Enric Balaguer

Amb el títol *Udols d'un llop de paper*, Edicions 96 publica un preciós volum amb l'obra del poeta i autor teatral Tadeusz Różewicz, nascut a Radomsko, Polònia, el 1921. L'autor va participar en la Segona Guerra Mundial com a partisà i aquesta experiència, així com la vida posterior en el règim comunista de Polònia, el va marcar profundament. La seua poesia n'és un reflex. L'edició i la traducció és a cura de Josep-A. Ysern i Lagrada. A la fi, hi ha un epíleg, «Per a llegir la poesia de T. R.», de quasi un centenar de pàgines, on el professor Ysern fa una introducció a la vida i l'obra del poeta polonès molt documentada i amena.

La de Różewicz és una poesia intensa, que descriu l'home entre convulsions permanents. «Sóc un poeta de la meua generació. D'una generació enganyada pels governs, per les ideologies i les fes, i per ella mateixa.» Injectada d'un patetisme feréstec, els versos del polonès no deixen d'abocar-nos ara i adés visions lúcides. La desolació té, amb això, un contrapunt essencial i no li trau força, ni vigor poètic a l'obra.

Un nou recull, doncs, de cultura centreeuropea que hauríem de col·locar al costat, entre d'altres, del volum *La ment captiva*, de Czesław Miłosz que va traduir i introduir Guillem Calaforra el 2005.

Udols d'un llop de paper,

Rózewicz - Ysern

(blog *A la meitat del camí*, 7 de febrer de 2011)

Emili Morant Llorca

Una de les meues primeres lectures de l'any ha estat una antologia poètica bilingüe de Tadeusz Rózewicz preparada per Josep-Antoni Ysern, que ha traduït els versos i ha escrit les valuoses anotacions crítiques i biogràfiques que els acompanyen. El títol de l'antologia, publicada per Edicions 96, és *Udols d'un llop de paper*, i està extret d'un text del poeta polonès que apareix a la contraportada i a l'epíleg del llibre. Tot i els mèrits del llibre, ben probablement no hagués caigut a les meues mans si no hagués estat la proposta inaugural d'una espècie de club de lectura «a distància» recentment encetat al *Patio Virtual*: tot i que m'he retardat a l'hora d'incorporar-me al debat posterior a la lectura, el llibre m'ha transportat a territoris poètics desconeguts i m'ha despertat qüestions que intentaré traslladar.

Primer detall sobre el llibre: potser siga jo qui no ha sabut triar altres llibres o altres versions dels nostres propis poetes, però la quantitat i qualitat de la informació crítica que del poeta ens dona Josep-Antoni Ysern és excel·lent, supera en molt el que m'he trobat sovint en reculls o antologies en català. Em ve al cap Cátedra, amb edicions

assequibles de literatura en castellà de què fa goig llegir els pròlegs i les anotacions, pel seu rigor i pel seu enfocament no sé si dir «didàctic». Doncs bé, l'antologia de Rózewicz està així de ben treballada, i no cal ser un erudit polonista per a apreciar-ho i agrair-ho.

Un segon detall: l'estètica, la tria poètica de Rózewicz és, en el millor dels sentits possibles, simple, directa, nua, accessible, i allà on no és directament explícita (hi ha un bon grapat de poemes «metapoètics», és a dir, centrats en els perquè i el sentit, si el té, d'escriure poesia) les anotacions del traductor ajuden a comprendre-la, a contextualitzar-la. Si vos agrada el vers transparent, clar, rotund, planer, vos agradarà Rózewicz, a qui les circumstàncies vitals (combaté com a partisà durant la Segona Guerra Mundial) el dugueren a un rebuig bastant radical de la floritura verbal, de l'evasió esteticista. L'afirmació (de què se n'ha fet ús i abús) d'Adorno segons la qual no es podia fer poesia després d'Auschwitz rep ací una resposta poètica personal: quina poesia es pot fer després d'haver conviscut amb una forma de tragèdia que treu a la superfície l'absurditat, la banalitat, la brutalitat de la vida? La de Rózewicz és una actitud poètica coherent amb aquestes noves circumstàncies, de forma que fins i tot els qui no assumim la radicalitat d'aquestes postures, els qui continuem agraint l'esforç estètic d'alguns artistes de fer-nos més bell el món o més neta la mirada, podem endinsar-nos en aquest particular univers poètic. Copie ací un exemple (p. 165), mig a l'atzar, abans de tancar aquesta nota (l'absència de signes de puntuació és la constant en els versos de Rózewicz, no el resultat d'una còpia apressada):

Entre tantes ocupacions
tan urgents

m'he oblidat
que també cal
morir

capfluix
he negligit aquesta obligació
o l'he acomplerta
de qualsevol manera

des de demà
tot canviarà

començaré a morir acuradament
amb intel·ligència amb optimisme
sense perdre el temps

No seré jo qui diga que aquesta aparent simplicitat resulte fàcil de traduir (això seria restar-li mèrit a qui ho ha fet), però almenys sí permet al lector sospitar que no s'han perdut massa coses pel camí de la traducció (sempre se'n perden, ja ho sé). L'evitació sistemàtica dels recursos més sofisticats de la poesia potser fa de Różewicz un poeta més «llegible» en català que altres, però la meua ignorància (del polonès i de tantes altres coses) fa que aquests darrers suggeriments no siguin més que especulacions sense fonament. La voluntat de Różewicz és justament la d'arribar al lector, expressar preocupacions compartides sense artificis o fingiments (que els hi ha, evidentment: és poesia!): em ve al cap l'expressió «poeta del poble» que apliquem a alguns dels nostres homes de lletra, i no sé si el paral·lelisme amb la poesia polonesa pot funcionar o no.

Per tot plegat, llegir *Udols d'un llop de paper* m'ha resultat una experiència d'allò més enriquidora, que espere haver descrit de manera més o menys general.

PREMI DE LA CRÍTICA
DELS ESCRITORS VALENCIANS DE NARRATIVA

Les ratlles de la vida

(3i4)

Raquel Ricart

(*ex aequo*)

Les ratlles de la vida

(Blog *Observatori de la ciutadania*, desembre 2010)

Enric Senabre

L'obra guanyadora de l'últim premi Octubre de narrativa, *Les ratlles de la vida*, de Raquel Ricart Leal, és un autèntic plaer per al lector. És tracta d'una novel·la intensa i corprenedora, que transmet vida i emocions en un llenguatge acurat i bell. Podríem dir que es tracta de realisme màgic, perquè la realitat sempre és màgica quan els ulls a través dels quals la mirem estan plens de creences, d'experiències i de vida. Raquel transmet el punt de vista dels seus personatges i aconsegueix que mirem una realitat bruta amb la visió comprensiva que el deure de viure ens imposa. Per això la realitat que conta (quasi un segle d'històries personals que s'encreuen amb successos històrics i polítics) adquireix la màgia de la mitologia religiosa i vital d'Ermerinda i Vicenta, de Regina i Maria.

Una novel·la riu en la qual els afluent aboquen històries viscudes i compartides, que s'influeixen i s'entrecreen en un domini magistral del temps narratiu. Uns rius ben valencians que aporten un pòsit insubstituïble per a tots els que volem comprendre la nostra història i viure-la.

Quan les històries esculpeixen les persones

(*El País, Quadern* [València], 27 de gener de 2011)

Francesc Calafat

Raquel Ricart, coneguda sobretot per la seua literatura orientada als joves, aconsegueix amb el darrer llibre, mereixedor del Premi Octubre de narrativa, donar una empena significativa a la seua trajectòria literària.

Com podem dir-ho? *Les ratlles de la vida* és d'aquelles novel·les que comencen amb un colp d'alta tensió i, una vegada situat en el cor del drama, arrosseguen el lector per unes muntanyes russes d'emocions, de canvis de temps i de punts de mira. L'autora parla d'un segle, dels trasbalsos que travessen el segle XX fins al present, però no pretén de bastir un fris històric i evita caure en un costumisme embafós. De fet, és la història d'una família a través de quatre dones de quatre generacions. L'estratègia que fa servir Raquel Ricart no és la creació d'uns personatges per a explicar una època, sinó més aviat el contrari: les circumstàncies i la mentalitat són la via per a explorar la profunda humanitat d'uns personatges corrents. Des d'aquesta òptica, les històries que conten, senten i viuen els personatges són una de les claus de pas als sentits motors del llibre. Al cap i la fi, com diu Ermerinda a la protagonista més jove,

les arrugues de la cara representen les històries que esculpeixen els perfils singulars de cada personatge. Com que no són només narracions, hem d'afegir-hi els buits i els misteris, perquè en cada vivència contada, suposada i descoberta els personatges es veuen obligats a refer-se davant d'un mateix i dels altres. Així, reescriuen la seua vida.

El terme història saltirona sovint per les pàgines del llibre i adquireix significats múltiples. Unes vegades, a més de coneixement, esdevé gaudi i voracitat per descobrir més coses. I, si ens situen en l'àmbit real, veiem que la República i la Guerra representen l'esclat de versions múltiples. En canvi, el règim autoritari del franquisme representa la dieta estricta de la paraula, la pobresa absoluta de la creació personal. Tot plegat, l'estructura coral de *Les ratlles de la vida* projecta la fabulació com una madeixa esplèndida de matisos gràcies al fil amb què els personatges teixeixen les seues vides tot aportant un angle particular a les experiències compartides.

En una saga familiar tradicional com aquesta, la religió i els costums tenen un domini aclaparador, i poden fer estralls en la vida d'un poble. La potència dels personatges rau, en darrer terme, en la manera com gestionen aqueixa força invisible i la reorganitzen segons les circumstàncies. En aquest sentit, sembla encertat el tractament de la religió com una mitologia que protegeix i aporta sentit al món, especialment en les àvies, però amb el temps es desfigura. Un altre aspecte que cal valorar per la sensibilitat és l'evolució de l'educació i de la vivència de la sexualitat que amb els anys canviarà radicalment.

El punt fort de *Les ratlles de la vida*, ja ho hem apuntat, és l'estructura, que, sobre una base circular per a il·luminar el llibre, desplega una teranyina narrativa, repleta d'avan-

çades i reculades, ben pautaada. Encara que el final siga un pèl precipitat, corona amb eficàcia la novel·la. Potser el que recordarà el lector seran els personatges, els femenins bàsicament, pels replecs que contenen i perquè, tot i solcats per la tragèdia i l'infortuni, respiren un afany contagiós de viure, uns personatges modulats per una llengua vivaç i de ressonàncies líriques.

Una ratlla en la nostra literatura

(*El País, Quadern* [València], 7 d'abril de 2011)

Martí Domínguez

Convé dir-ho d'entrada: som al davant d'un bon llibre. El panorama literari valencià és curt, poc variat, i una novetat d'aquest estil, amb una nova veu tan destacada, és una molt bona notícia. He llegit *Les ratlles de la vida* amb interès creixent, sobtat de l'estil de l'escriptora, dels seus rics recursos narratius. En el text s'explica la vida d'una família d'un poble del nostre secà (Bétera) i s'hi empra les dones com a fil conductor de les diferents històries que s'hi van narrant. Potser Raquel Ricart podria haver parlat una mica de la vida del camp, dels usos de la terra, dels conreus, de les estacions, i recuperar la vida d'aquells temps. Però aquest llibre és un univers tancat sobre la vida d'unes dones que, tot i viure en un ambient rural, quasi no hi interaccionen. A l'autora no li interessa l'evocació etnològica, ni la reconstrucció d'ambient, sinó el rastre de la memòria, el que pensaven i sentien aquelles dones, el que creien, aquell univers a un pas, de vegades, del realisme màgic de García Márquez o d'Isabel Allende. L'estranya relació amb la vida, amb el misteri de la mort, amb la sorpresa del primer amor (o del primer desig carnal), el

tràngol de la primera menstruació, el repte de la primera trobada sexual. Un univers al qual s'accedeix des d'unes vides humils i senzilles i, així i tot, plenes de vivències i interpretacions.

Però, per sobre de tot, destaca la veu segura de l'autora, aquell clarinet límpid que s'imposa sobre el xim-xim de l'orquestra. Al meu parer, aquest és un dels grans valors del llibre. No era fàcil contar tot allò. De vegades, el lector busca una acció més clara, més lineal, amb més «trama». Han acostumat el públic als *best-sellers*, que són una mena de guions cinematogràfics trepidants, plens de fets tan abassegadors com, al capdavant, insípids. Com el foc d'argelaga, tot queda en flama. En *Les ratlles de la vida* no passa res, o quasi res, i, en realitat, passen moltes coses: morts, malalties, enganys, desavinences entre pobres i rics, la guerra... El que passa és la vida. Però la manera com Raquel Ricart modela la història, la riquesa de l'idioma, la senzillesa amb què va donant relleu als personatges, el solatge que ens deixa, vet ací el veritable valor del llibre. L'autora té una veu pròpia, personal, intransferible, i aquesta veu és la que ens atrapa des de les primeres planes. La manera com narra la vida en aquell poble pot recordar una mica l'univers de Jesús Moncada o, fins i tot, els drames rurals de Víctor Català; també té algunes reminiscències de Toni Cucarella (i aquella bona novel·la que és *Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts*).

Siga com vulga, Raquel Ricart, com l'àvia Maria, és una narradora de mena, i nosaltres ens delim amb les seues contalles. Com dóna vida a Ermerinda, a Regina, a Rosa, a Maria... Com va desgranant les distintes històries. Com ara quan Regina pregunta a la seua àvia: «—Què tens a la cara, iaia? —Les ratlles de la vida. —I què vol dir això? —Cada ratlla que veus és una història. —Me la pots contar? —Quina

de totes?». I així l'àvia comença a contar-li històries: «Les ratlles de la infantesa, que li creuaven les galtes i eren ratlles que contaven la història d'una tal senyoreta Gemma que tenia els ulls blaus com l'avi, peixos de colors i la mort entre els dits; les ratlles de les dues bandes de la boca, que es marcaven més quan somreia i contaven la història de l'aigua beneïda que li havia portat l'amor de l'avi Ximo. Les ratlles de la por, que li omplien el front i la boca de quadrets irregulars, perquè n'hi havia de verticals i d'horitzontals, i eren històries de parts, i també històries de guerra.»

Cada aventura, cada sotrac, cada accident, deixa una ratlla a la cara de l'àvia. I Raquel Ricart, com una amorosa cartògrafa, ressegueix tots aquells plecs i els interpreta. I, m'ho he de creure, l'exegesi d'aquell mapa —d'aquella cartografia íntima i vital— és una joia.

PREMI DE LA CRÍTICA
DELS ESCRITORS VALENCIANS DE NARRATIVA

La penombra de la coloma

(Sra. Llavi de Neu, llibres)

Andreu Sevilla

(ex aequo)

La penombra de la coloma

(Blog *Sota la creueta*, 5 de juny de 2011)

Xavier Aliaga

En un post anterior a propòsit del tema de l'autoedició avançàvem que parlaríem amb més deteniment d'un llibre, *La penombra de la coloma* (Autoedició, 2010), d'Andreu Sevilla, que, unes altres disquisicions al marge, ha sorprès gratament una part de la crítica. L'argument parteix d'un incident cavalleresc, protagonitzat pel jove Roderic de Beaumont, que desemboca en una rocambolesca recerca del manuscrit de *Tirant lo Blanc* i dona peu a una desfilarada exuberant de personatges i referències històriques i literàries que actuen com una foto fixa del període en què es desenvolupa la narració. Aquesta és interessant, enganxa, està ben trenada i resolta, i es complementa amb trames i personatges secundaris que l'enriqueixen. Especialment sucoses són les seues aproximacions als individus de les classes inferiors i els ambients més sòrdids, descrits amb una colpidora crueta i realisme. Alguns lectors, per contra, gaudiran amb la intel·ligent i erudita recreació dels ambients literaris, plens d'ironia i mala llet dosificada. Els episodis amorosos, mentrestant, actuen com a contrapunt elegant i cavalleresc d'una història que no sembla deixar fora cap dels ingredients del gènere.

Tanmateix, allà on Sevilla fa un pas endavant respecte de les propostes habituals de novel·la històrica, al nostre entorn i fora, és en l'embolcall, en la presentació formal, en una prosa rica, llegidora i fluïda en ocasions, en unes altres més complexa, però quasi sempre brillant. Un discurs literari de volada nodrit d'un lèxic generós, precís i extremadament treballat, que entrebanca de vegades la lectura però, al mateix temps, la fa més fèrtil i enriquidora.

Relacionat amb això està el llenguatge dels diàlegs, ple de troballes, modèlic (al meu parer) en la recreació del que podrien ser els diferents registres col·loquials del català de la ciutat de València a finals del segle XV. Un treball curós i minuciós, fins i tot honest: allò més fàcil (i peresós) és bastir un registre adaptat que pugui ser seguit amb facilitat pel lector, tot i que siga a costa de la versemblança. Sevilla defuig això i lliura un llibre que ens reconcilia amb la novel·la històrica gràcies al seu rigor no exempt d'amenitat. Valors, ambdós, que no tenen per què estar dissociats.

Un grapat de novel·les

(*El País, Quadern* [València], 7 d'abril de 2011)

Francesc Calafat

El protagonisme literari durant una bona part de l'any passat va recaure, no podia ser d'altra manera, en *El boulevard dels francesos*, de Ferran Torrent, per descomptat, però des de la Fira del Llibre precedent cap ací s'han editat un grapat de novel·les que cal tenir presents, ja que en algunes potser no hem parat prou atenció.

En l'àmbit de la històrica, Andreu Sevilla s'estrena com a novel·lista, i amb bons resultats. A partir d'una estructura bastant consistent, *La penombra de la coloma* (2010, autoedició), teixeix sobre una galeria de personatges, que van des dels escriptors fins als estaments baixos, una complicada recerca del manuscrit del *Tirant lo Blanc* en la València de la fi del segle XV. L'autor obté un clima literari sòlid que fa creïble una prosa exuberant que, tot i pecar d'excés de vegades, flueix amb naturalitat.

PREMI DE LA CRÍTICA
DELS ESCRITORS VALENCIANS DE POESIA

Abisme i ocell

(Bromera)

Ramon Guillem

Final de trajecte

(*Caràcters*, núm. 53, octubre 2010)

Enric Falguera

La vida és un camí cap a la mort. Ja ho afirmava Pere March a finals del segle XIV: «Al punt que hom neix comença a morir.» I, justament, tota una reflexió sobre la mort és el darrer llibre de Ramon Guillem, *Abisme i ocell*. El poemari, que combina poemes en vers amb algun exemple de poema en prosa, és l'intent de lluitar contra l'inexorable a través fonamentalment de la paraula poètica. El títol del volum ja dóna compte d'aquests dos elements constitutius: la mort (l'abisme) i la reflexió poètica sobre aquesta (l'ocell), símbol, d'altra banda, carregat de significacions en la tradició simbolista.

La primera secció del llibre «Abisme», de to més aviat pessimista davant la impossibilitat de lluitar o combatre la mort, s'obre amb un poema en què es desmitifica el tòpic de la llum al final del túnel, posant en relleu així que la mort és el final del camí i tots ens hi abocarem: «qui s'aboca al pou / corre perill de caure». El poema, de retruc, fa referència a la transformació / destrucció del paisatge, cosa que també és present al poema següent «Una bicicleta blava». Allò que aparentment és vida, bellesa, la mar,

l'Albufera, amaga «un petroli fondo, secret, entre les ones». La sensació dels primers poemes és fosca, els aspectes més negatius guanyen presència i la mort, terreny: «la cendra del cor / no ha fet sinó créixer». En aquest segon poema la mort del pare és associada a la mort del paisatge. Precisament, els poemes que parteixen d'anècdotes personals i posen l'accent en el record són, al meu entendre, els millors del llibre. «Una bicicleta blava», «Aranyes», «El poeta», «Fotografies antigues» o «La butaca de l'avi» són poemes que excel·leixen en el tractament de l'anècdota i en la recuperació del passat a través del record.

«Aranyes» per exemple es divideix en dues parts claríssimes que ens permeten veure el sistema de composició de l'autor: a la primera, el poeta explica l'anècdota d'unes aranyes trobades a la piscina; a la segona, l'anècdota s'eleva a la reflexió existencial sobre la por a la mort, com aquesta sempre és present i ignorem el que el demà ens pot deparar, si, encara que no ho sapiguem, la mort ja ha niat dins nostre, «no sabem [...] / si el cos ha de ser un dia com el baf pudent / d'una casa vella d'humitats malalta», a l'estil del poema «Una carronya» de Baudelaire que se'n fa present a «Fotografies antigues» o «Gangrena». I és que com una teranyina que creix atrapant cada silenci, cada gest, una mort són totes les morts. La mort d'algú o d'alguna cosa ens recorda sempre, inevitablement, la nostra mort. Aquesta idea és un dels motius del poemari. I, a vegades, ni els mots ni la reflexió poètica poden salvar les paraules, els records.

Altres vegades, però, sí. Aleshores la funció de la poesia és agombolar el poeta, el lector en la calidesa dels seus versos com un refugi transcendent del silenci final: «Sempre hi ha una veu / que pels abismes del temps ressona.» És la veu de la poesia, l'esperança, el recer, el consol, el

record i la llum en la foscor. Aquest és el sentit del poema «El poeta», un dels millors del llibre, que a través d'un enfilall de bones imatges ens recorda quin és el paper del poeta i la poesia. Un paper gairebé místic, de connexió amb l'abisme que representa la pròpia identitat, d'introspecció, amb alguns referents romàntics, per, després, poder volar pels viarans de l'existència, ple de coneixements simbòlics (l'ocell, el mar, el cel, la rosa que simbolitzen allò pel qual val la pena lluitar contra la mort). Aquesta simbologia Guillem ens la mostra a través d'algunes imatges i comparacions excel·lents («La vida i les paraules: / ferida de llum / que no es tanca» o «Com un fil d'aigua, / callada, la vida sempre brolla / entre les esquerdes de l'ombra»). Hem entrat en una dimensió més optimista, d'esperança i lluita.

En aquest sentit, un dels mecanismes que serveixen per combatre la mort és l'amor i el sexe, especialment presents en la segona secció del poemari «Tot i la fosca». Aquí es deixa notar la influència de Vicent Andrés Estellés i la seva poetització de la quotidianitat en poemes com «Llibre vermell». Guillem utilitza sovint un estil narratiu, on predomina el vers lliure i la mètrica anisosil·làbica, com el seu il·lustre compatriota. La poesia o el record també esdevenen una manera de fer front al pas del temps. «Solar», «La gramàtica i l'atzar» o el ja esmentat «La butaca de l'avi» evidencien que no tot és negatiu a la vida.

Així, la conclusió final del poemari és que la vida, com els poemes, és alegria i tristesa, por i esperança, vida i mort, que conviuen i lluiten per agafar protagonisme. Aquesta síntesi la manifesta molt bé, per exemple, el poema en prosa «1936». Amb l'ajuda de l'art hi ha alguns poemes dedicats a la música o la pintura, la poesia, la bellesa (en un sentit verleria) i el paisatge, el volum traça un itinerari

vitalista, malgrat tot, on el passat (pedra foguera) constitueix el present (l'abisme) i aquest esdevé un mecanisme de protecció (l'ocell) davant les inclemències vitals i, en última instància, davant la parada final. Un ocell que s'eleva gràcies a la força de l'amor i la poesia. Una gran lliçó per aquests temps nostres!

Abisme i ocell

(Serra d'Or, 611, novembre 2010)

Vicenç Llorca

Amb el llibre *Abisme i ocell* Ramon Guillem va obtenir el premi Vicent Andrés Estellés de poesia de Burjassot corresponent a l'edició de 2009. Val a dir que, ara fa tot just cinc anys, apareixia *Celebració de l'arribada*, volum que havia obtingut també l'altre guardó que duu el nom del poeta de Burjassot: el dels Premis Octubre. El nom d'Estellés sembla apadrinar, doncs, les darreres creacions líriques de Guillem i, si més no, és coherent en un aspecte: el fet que la seva poesia ha assumit la tradició de la nostra poesia contemporània a València per donar-hi sentit de continuïtat. Em referiré a dos aspectes que em semblen significatius en un llibre, avanço ja, que em sembla senzillament esplèndid, amb moments d'alta poesia.

En primer lloc voldria referir-me a l'assumpció del llegat poètic que es manifesta de diferents maneres, i que reconeix un moment de màxima intensitat en el record dels amics que ens han deixat i, en concret, en el cop que va suposar per a les nostres lletres la mort d'un poeta tan humà i apassionat pel fet d'escriure com Manel Garcia Grau. Així la llarga composició «El poeta» constitueix un

bellíssim homenatge al poeta de Castelló, alhora que esdevé un motiu per a reflexionar sobre la vida i la literatura, la paraula i la mort. Al dolor per la desaparició, s'hi contraposa la bellesa de l'escriptura, perquè «A cadascú de nosaltres, / com un destí, / li pertany una paraula.» I, així, «des de l'avenç més remot, / oculta en la follia de l'existència, / orgullosa s'alça entre les ruïnes / la veu del poeta». Una veu que, si se sap escoltar, il·lumina: «Escoltar-la / és descobrir que una vida / per la passió dels mots fou il·luminada.» L'amic és recuperat finalment gràcies a aquesta passió: «I així, en l'íntim recer de tota paraula, / podem recobrar-te.» En aquest apartat, podríem afegir les múltiples reflexions a partir de l'art i, sobretot, de la música, sempre un motiu temàtic per al poeta i que va des de Pau Casals fins a Messiaen, tot passant per l'instrument que ha inspirat un llibre en prosa creativa de Guillem: l'angèlica (*Com l'angèlica*, 2007).

En segon lloc, caldria parar esment en el fet que Guillem construeix una poesia de reflexió moral en el conjunt de la seva obra, una meditació que troba una magnífica plasmació en *Abisme i ocell*. Sense ostentacions, a la recerca d'una nuesa que el duu al reconeixement dels propis orígens, els versos de Guillem es mostren amb la força de la vida i la bellesa que hi projecta la poesia. A «Una bicicleta blava» ho veiem perfectament: la bicicleta ens transporta a la mort del pare i a la del seu món, el de la sèquia del port a tocar de l'albufera, amb la pesca de l'anguila com a activitat humana rellevant. D'aquesta manera, elegia i homenatge es fonen i van més enllà de l'experiència personal per parlar de l'arrelament de l'existència humana en un lloc, en aquest cas Catarroja, i en una memòria que és també col·lectiva. I, d'aquesta manera, Ramon Guillem poetitza el vol de la vida en el buit de l'abisme, com llegim

a «Mentida». Ara bé, si la mort protagonitza la primera part del llibre, titulada significativament «Abisme», en la segona, que pren l'altra paraula del títol, «Ocell», pren rellevància l'amor, i d'aquesta manera hi llegim versos excel·lents sobre la relació amorosa, el sentiment de la nostàlgia, la força del sexe en poemes com «Dona», «La brasa en la pell» o «Eivissa», on el poeta s'endinsa en el misteri d'es Vedrà que «m'encén aquest blanc silenci / sense ombra, de pell afortunada: / saber que aquest amor que ens fa ser / ona en la carn i vent en la fosca, / tot just comença».

Veus? Tots aquests ja estan morts

(*Lletres Valencianes*, 28, 2010)

Josep Lluís Roig

Una de les coses que més sobta d'aquest llibre, és la capacitat gairebé infinita de la poesia, del poeta, per reflexionar sobre el món on viu, sobre les experiències que s'acumulen a la vida. Així, Ramon Guillem, amb la sensació d'haver travessat el *mezzo del cammin della vita*, gira els ulls cap enrere i recompta els morts: aquest és l'abisme únic i final: pare, amics, familiars i coneguts o desconeguts. Fins i tot els paisatges com l'albufera han mort: «Sempre que mire fotografies antigues / l'amic diu: / Veus? Tots aquests ja estan morts.» Així, entre el simbolisme i la quotidianitat, bastirà el poemari.

És, la primera part del llibre, desolada. Decididament desolada, amb molts pocs punts de fuga per on reprendre l'alè. Fins i tot podríem afirmar que els pocs moments on sembla que ens deixarà respirar només ho fa per colpejar amb més destresa, després: «M'he preguntat tantes vegades per què escric / que fins i tot alguna nit de pluja insomne / he cregut intuir-ne la resposta. / I m'he enganyat, sí, com l'error del cos / que s'estima i s'abandona, o com la terra fèrtil / que l'excés de llum transforma en erma, / o com

l'absurd prestigi de la mort, / de vestit elegant i gris, tallat a mida.» Al cap i a la fi «una mort és la memòria de totes les morts».

Tanmateix, com el mateix títol *Abisme i ocell* indica, el món no és només negre i a més de l'abisme de la primera part trobem l'ocell a la segona, que, tanmateix, sempre tindrà l'abisme al retrovisor. Així, aquesta segona part més «optimista» se subdivideix al seu torn en dues subparts que recullen els motius per l'esperança.

La primera, de títol evident («Tot i la fosca») planteja la salvació a través de l'amor o el desig. És aquesta una salvació menuda, quotidiana, però concreta i constatable. I, el més important, esperançadora: «Com un fil d'aigua, / callada, la vida sempre brolla / entre les esquerdes de l'ombra.» Això escriu al primer poema de la darrera subpart, «Pedra foguera», on ens mostra la resta d'elements que l'ajuden a salvar-se. D'entre tots destacarà, però, l'escriptura i la lectura: la literatura.

Podríem assegurar que ens trobem davant d'un llibre madur i de maduresa, possiblement una de les fites de l'autor i, en tot cas, una joia literària que també ajuda a salvar-se el lector, una manera de descobrir «que, de vegades, / fins i tot els déus / tenen un forat a les butxaques». Encara que, ben mirat, l'ocell pot sobrevolar l'abisme, però mai no el negarà.

PREMI DE LA CRÍTICA
DELS ESCRITORS VALENCIANS D'ASSAIG

En el curs del temps.
Un itinerari a través de vuit-cents anys
de literatura catalana

(Moll)

Enric Sòria

Enric Sòria mostra la riquesa
de la literatura catalana amb el recull

En el curs del temps

(*El Temps*, 1 de març de 2011)

Lluís Bonada

Dels clàssics als coetanis, Enric Sòria (Oliva, Safor, 1958) proposa, amb el recull *En el curs del temps*, un «itinerari a través de vuit-cents anys de literatura catalana», com diu el subtítol del llibre, acabat de publicar per l'Editorial Moll. L'origen dels textos aplegats és divers: ressenyes, balanços, comentaris, articles, ponències, la major part, publicats a la premsa des del 1997, però també n'hi ha d'inèdits. Més diversa és la nòmina d'autors comentats.

Entre els clàssics, Lluís, Roís de Corella, Martorell i Marc, bàsicament. Entre els pertanyents als segles XIX i XX, Antoni M. Alcover, Vicent Andrés Estellés, Agustí Bartra, Hèctor Bofill, Josep Carner, Narcís Comadira, Gabriel Ferrater, Joan Fuster, Joan Maragall, Marià Manent, Josep Pla, Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Joan Vinyoli, Carles Riba, Salvador Espriu, Maria Beneyto, Joan Margarit, Pere Rovira, Joan Oliver, Josep Piera, Pere Gimferrer, Vicent Alonso, Llorenç Villalonga, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà i Valentí Puig. Alguns protagonitzen els textos, i alguns altres apareixen esmentats diverses vegades a través del recull.

Però aquests autors porten a grans noms de la literatura i la cultura universals, i per això hi trobem un gran nombre de referències a autors de totes les èpoques. Els més citats són Eliot, Goethe, Hölderlin, Horaci, Kafka, Kavafis, Mallarmé, Maquiavel, Nabokov, Nietzsche, Novalis, Quevedo, Rilke i Rimbaud.

El volum és gruixut: 556 pàgines. Però com que escriure sobre literatura catalana s'ha convertit en una de les poques constants de la vida de l'escriptor, encara el troba insuficient. Li hauria agradat escriure més –i millor– sobre algun dels escriptors que més admira. De Pla i Xènius, per exemple, n'ha parlat en uns altres llibres, però no tant ni tan bé com la seva obra mereixeria, pensa, i el sobta de comprovar que en el recull els esmenta de passada. També hauria volgut dedicar a Ausiàs Marc un estudi detingut, minuciós i no del tot indigne de la seva extraordinària poesia. I de molts autors més, dels noms consagrats als més recents, hauria volgut parlar-ne amb més atenció. Però queda el futur, com diu, i amb el temps espera compensar alguna d'aquestes absències.

Ara bé, l'objectiu de l'articulisme, bàsicament periodístic, d'Enric Sòria no és d'analitzar a fons els autors, d'exhibir tot allò que en sap, sinó de dialogar-hi, i d'encomanar al lector el plaer i la felicitat que ha sentit en llegir-los. Perquè l'amor als llibres, considera, és una passió que vol ser compartida. Com comenta el pròleg, l'ofici de llegir consisteix en el seu cas a respondre a les paraules d'altri, a construir un vast epistolari amb interlocutors múltiples que travessa el temps. Un diàleg que, pensa, a voltes és intermitent, a voltes estrepitos, i que traça un cercle on el centre és pertot arreu i la circumferència enlloc, tal com el Déu que potser intuï Empèdocles i els hermenèutics somniaren. És, diu, un cercle feliç, perquè «poques coses n'hi ha de

més adients que l'estima per la literatura s'expresse per escrit».

Escriure i llegir: la vida amunt

(*Avui. Cultura*, 17 de març de 2011)

Roger Costa-Pau

Comença així aquella estremidora *Cançó d'opòsits* del gran Jordi de Sant Jordi, que també canta Raimon amb una elegància extraordinària: «Tots jorns aprenc e desaprenc ensems, / e visc e muyr, e fau d'enuig plaser, / així masseix au de l'àvol bon temps, / e vei sens ulls e sai menys de saber, / e no estrenc res e tot lo món abraç, / vol sobre el cel e no em movi de terra, / e ço que em fuig incesantment acaç / e em fuig açò que em segueix e m'aferra»... No és la primera vegada –tampoc ha de ser l'última– que em serveixo d'aquest començament de poema per introduir un text que ha de tractar sobre literatura i més encara sobre l'actitud que l'escriptor pot tenir envers l'acte i el fet mateix d'escriure. És evident que el poema incideix diàfanament en l'ànima de qui abraça el món amb totes les seves contradiccions (els *opòsits*), però ja veuen que també té una aplicació directa en l'aspiració que anem construint de ser en aquest món i del món d'una determinada manera.

Enric Sòria (Oliva, la Safor, 1958) és un lector perspicaç i incombustible. I aquest apassionament, lligat al rigor de «ço que em fuig incesantment acaç» l'ha convertit en un

escriptor de primera magnitud. *En el curs del temps* (un itinerari a través de vuit-cents anys de literatura catalana) és un volum que hem d'entendre com a continuació d'*Inci-tacions* (1997), *L'espill de Janus* (2000) i també *Cartes de prop* (2006), en el sentit que prové d'una voluntat explícita i constatada: escriure i escriure sobre llibres i sobre els escriptors estimats. Aquí s'hi complien textos erudits que Sòria ha anat escrivint i publicant en diaris, setmanaris i revistes des de l'any 1997, des de les *Cartes de prop*, per tant.

La diversitat de qüestions literàries de què tracta Sòria és justament la riquesa més evident del volum. Però no és només això: en els textos de Sòria sempre s'hi ajunten els millors propòsits de la incisió, la intel·ligència, l'entusiasme, la saviesa de la controvèrsia, l'aliment dels contrastos, la revelació, la força de la intimitat i, per damunt de tot, el convenciment que literatura és pensament i emoció, junts; sempre des de la cara oposada al dogmatisme i les seves formes.

Reserves sobre la concepció o l'edició del llibre? Alguna sí, però ben poques. Pel que fa a l'arquitectura, es podrien haver agrupat els textos en blocs de gènere (conferències, pròlegs de llibres o monogràfics d'autors). I quant a l'edició, sí que s'hauria d'haver pensat en alguna fórmula d'avís per als textos que hi apareixen en espanyol.

Literatura sobre literatura, a favor de la memòria humana

(*Diari de Balears, suplement de cultura*, 26 de març de 2011)

Bartomeu Fiol

«Som allò que recordem del nostre estrany periple al llarg del temps», ens entima Enric Sòria en un article sobre Vicent Alonso, recollit en el nou volum d'Els llibres de Pròsper: *En el curs del temps. Un itinerari a través de vuit-cents anys de literatura catalana*. I ho fa després de recordar-nos el desideràtum expressat pel príncep de Lampedusa, segon el qual tothom hauria d'escriure les seves memòries, ja que «així podria preservar-se el més evanescent, però també el més essencial del nostre patrimoni, que no és més que una suma de records». Des del moment que, en el cas dels lletraferits, aquests records inclouen les nostres lectures, la literatura sobre literatura que practica sovint Sòria i la recopilació que en fa queden ben justificades.

L'eficàcia de l'escriptura del poeta, articulista, dietarista i crític de la Safor –la terra de Pere i Ausiàs March, Joanot Martorell i Roís de Corella– que n'és l'autor i el seu coneixement de primera mà de la literatura produïda en el País Valencià, una producció insuficientment coneguda per nosaltres, malgrat la seva excel·lència, són, sens dubte, els

majors valors d'aquesta obra. Mirem de donar notícia d'alguns dels temes que més ens han cridat l'atenció.

Especial rellevància tenen els treballs dedicats a la figura i l'obra de Ramon Llull, el seu context històric, la descomunal tasca missionera que va voler realitzar, el seu pensament –la interpretació de l'autor que «per a Llull, l'Encarnació del Creador en la criatura humana és necessària perquè atorga plenitud a la creació: la completa, la perfècta»– i, al capdavall, el desconhort i la «melancolia» –diu Sòria– provocat pel fracàs de la seva empresa missionera. També cal subratllar l'encert de les pàgines dedicades a Ausiàs March, «probablement el més gran poeta europeu del segle XV i un dels més grans de tots els temps», així com també la importància de la base econòmica que va suposar per a la Safor la producció del sucre de la canyamel, del qual se subministrava tot Europa.

Prou interessant és també la informació que trobam sobre Joan Boscà, més conegut com Juan Boscán, l'importador amb Garcilaso dels sonets i altres formes usades pels autors italians; l'humanista Joan Vives, natural de València, però l'ascendència jueva del qual el va obligar ja de ben jove a instal·lar-se als Països Baixos; Robert Robert, un periodista i polemista càustic de l'època d'Isabel II, que Sòria ens assabenta que, juntament amb Emili Vilanova, pot considerar-se un predecessor de Josep Pla; Teodor Llorente, el protagonista més decisiu de la Renaixença a València, injustament menysvalorat darrerament; o Joaquim Verdaguer i el seu colpidor *Sum vermis* final.

La influència de la cultura alemanya en la catalana és igualment un dels temes tractats, a partir de l'estrena a Barcelona de les grans òperes de Wagner i *D'Ifigènia a Tauris* de Goethe, traduïda per Joan Maragall, traductor també de Nietzsche; com la irrupció, després de 1906, del

Noucentisme, un moviment elitista que va pretendre que la cultura catalana podia posar-se a nivell de l'europea enrocant-se en un aticisme apol·lini i menyspreant tot el que tingués res de plebeu, com el cine o el jazz, l'expressionisme o l'avantguarda. Sòria hi arriba a escriure: «El Noucentisme feia passar la repercussió social de l'art per un valor estètic, i, en conseqüència, convertia l'art en una arma de lluita social (fent-lo servir com a barrera), desvirtuant brutalment el seu vertader sentit, que és acompanyar els éssers humans, ajudant-los a entendre i suportar aquesta estranya cosa que és la vida i, sobretot, comunicant-los entre ells.» «Potser molts dels silencis, les misèries, els ensopiments i les exclusions de la cultura catalana d'avui encara provenen d'aquella confusió.»

